

Harald Heppner

ŠTUDENTI IZ SLOVENSКИH DEŽEL NA GRAŠKI UNIVERZI
1884–1914

3. del: Posebnosti študija

Eno neštetih možnosti za ugotavljanje stikov med jugovzhodno in srednjo Evropo predstavlja tudi vprašanje o zastopanosti študentov iz jugovzhodne Evrope na eni izmed avstrijskih visokih šol. S tem smo se v okviru široko zasnovane kulturne zgodovine dotaknili zgodovine izobraževanja, slušateljev, znanosti, univerz itd. Te med seboj prepletene teme lahko nazorno predstavimo s pomočjo naslednje sheme: vse kar vpliva na odločitev za visokošolski študij, torej geografsko poreklo oz. odločitev slušatelja samega, tvori prvi sklop vprašanj. Vse, kar je povezano s študijem posameznika, tvori drugi sklop in vse, kar je posledica študija, tretji sklop vprašanj. Ker šola s tem prevzame osrednjo funkcijo, predstavlja njeno arhivsko gradivo neprecenljiv vir, ki daleč presega zgodovino šole.

V prejšnjih poglavjih smo spregovorili o geografskem¹ in narodnostnem ter socialnem poreklu² študentov, ki so prihajali iz slovenskih dežel, se bomo tukaj dotaknili različnih s študijem povezanih vprašanj. Pri tem bo poudarek na dveh zornih kotih: v prvem primeru gre za Univerzo v Gradcu in njen pomen za študij, v drugem pa bo govora o takratnem študiju nasploh.

Sočasni in kasnejši statistični podatki³ o frekvencah študentov imajo to pomanjkljivost, da ne upoštevajo nekaterih važnih vidikov: obstajajo podatki o skupnem številu, o fakulteti, ki jo obiskuje študent, o njegovi narodnostni pripadnosti, ni pa najti podatkov o regionalni razporeditvi. Na voljo so nam podatki o nekaterih letih, vendar pa niso celoviti. Občasno se pojavljajo procenti, ne pa tudi realne številke. Gustav Otruba⁴ je pred leti zbral razpršene številčne podatke v obsežni študiji, toda tudi tukaj se pojavlja problem pomanjkljivega povezovanja socialnega, narodnostnega in regionalnega izvora pa tudi problem prikazovanja trenutnega stanja, ki v končnem efektu daje enostransko sliko: frekvenčno stanje o posameznih letih pove malo o študiju kot procesu.

Da bi lahko rešili ta problem, moramo izhajati iz človeka in ne iz števil. Če se potrudimo in sledimo življenjski poti študentov v aktih, dobimo veliko bolj slikovito, realnejšo podobo. Raziskava je pokazala, da je v obdobju med 1884 in 1914 prišlo na Univerzo v Gradcu iz slovenske Štajerske 1343, iz Kranjske 798, iz Goriške 398 in iz Trsta 783, skupaj 3322 študentov. Vzroke za takšna števila moramo iskati v demografskih, socialnih, narodnostnih in regionalnih okoliščinah, pa tudi v posameznih osebnih usodah študentov, ki pa jih je težko ugotoviti. Vsem tem deželam je bilo skupno, da niso imele lastne univerze, in dejstvo, da je bila znotraj iste državne polovice dvojne monarhije najbližja univerza v Gradcu.

Kakšno vlogo je imela ta visokošolska ustanova za področje prekleta študentov, nam pove odgovor na vprašanje, v kakšni meri so se študenti odločali za Gradec direktno iz kraja svojega porekla ali pa so v Gradec prišli šele v teku študija. Ker vpisni formularji (Nationale) vsebujejo med drugim tudi podatke o dejavnosti pred začetkom študija v Gradcu, lahko na to vprašanje odgovorimo. Naslednje številke, seveda ne ustrezajo popolnoma resničnemu

¹ Harald Heppner: Študenti iz slovenskih dežel na graški univerzi 1884–1914. 1. del: Geografsko poreklo, Zgodovinski časopis 46, 1992, str. 343–355.

² Harald Heppner: Študenti iz slovenskih dežel na graški univerzi 1884–1914. 2. del: Narodnostno in socialno poreklo, Zgodovinski časopis 46, 1992, str. 469–478.

³ Franz Krones: Geschichte der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz 1886, str. 559, Statistisches Handbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie, Neue Folge, Wien 1888, str. 34; Festschrift zur Feier der Schlusssteinlegung des neuen Hauptgebäudes der Grazer Universität, Graz 1895, str. 121; Ernst Pliwa: Österreichs Universitäten 1863–1902, Statistisch-graphische Studien nach amtlichen Quellen bearbeitet, Wien 1908 passim; Irma Völlmecke: Österreichische Hochschulstatistik 1829 bis 1979. V: Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979, Wien 1979, str. 479–512, priloga s tabelami.

⁴ Gustav Otruba: Die Universitäten in der Hochschulorganisation der Donau-Monarchie. Nationale Erziehungsstätten im Vielvölkerreich 1850 bis 1914. V: Student und Hochschule im 19. Jahrhundert. Göttingen 1975, str. 75–158.

stanju, ker inškríbenti niso vselej izpolnili te rubrike. Analiza pa je pokazala, da je iz slovenske Štajerske prišlo 989 (73,64%), iz Kranjske 529 (66,94%), iz Goriške 297 (74,62%) in iz Trsta 532 (67,94%) študentov direktno v Gradec in ne preko vmesnih postaj. Ti dve tretjini do treh četrtin sicer ne presenečajo, saj je bila graška univerza najbližja, predstavljajo pa kljub temu visoko število.⁵ Če obstajajo procentualne razlike, je to v manjši meri posledica razdalje med krajem porekla in Gradcem, bolj pa narodnostne pripadnosti študentov, osebne slučajnosti in mogoče tudi mode. Višje število pri slovenski Štajerski in Trstu izhaja med drugim tudi iz dejstva, da se je del staršev teh študentov po njihovem rojstvu preselil v Gradec.

Naslednji korak pri določitvi pomembnosti graške univerze je povezan z vprašanjem trajanja študija v Gradcu. Pri tem ne gre za vprašanje trajanja študija kot takega, temveč za čas bivanja v Gradcu. Na to vprašanje pa ni mogoče jasno odgovoriti, saj arhivsko gradivo ne daje popolnoma verodostojne slike. Za to je več vzrokov: 1. Začetek in konec obdobja, ki je predmet raziskave, predstavljata glede prisotnosti v Gradcu umetno omejitvev, 2. Trajanje je relativen pojem, saj so nekateri študenti po zaključku rednega študija takoj ali kasneje kot izredni slušatelji še naprej pripadali študentskemu stanu, 3. Obstajale so študijske smeri s statusom izrednega slušatelja z manj semestri kot pri rednem študiju, 4. Študenti so v velikem številu menjali univerzo, ne le pred ali po bivanju v Gradcu, temveč tudi med le-tem.

Kljub temu nam viri omogočajo naslednje ugotovitve: več kot polovica v raziskavi zajetih študentov je študirala v Gradcu in ni menjavala univerze. Tisti, ki so pred vpisom na graško univerzo ali medtem obiskovali druge visoke šole, so v večini študirali na dunajski univerzi. Nemška ali češka univerza v Pragi pri tem daleč zaostaja. Določeno, vendar skromno vlogo je imel Innsbruck. Ostali (posamezni) primeri odpadejo na univerze v Nemčiji, deloma tudi v Italiji. Iz tega lahko razberemo, da je bil priliv v Gradec v celoti precej močan, četudi je šlo le za prehodno bivanje. Odstotek tistih, ki so menjavali univerzo, je v celoti gledano precejšen in kaže na to, da se frekvenčna porazdelitev med univerzami nanaša na manjši krog oseb, kot kažejo vsote števil. Tako so naslednji podatki le odraz trenutnega stanja in zato vzbujajo napačne predstave o dejanskem stanju:⁶ v letih 1902/1903 naj bi v Gradcu študiralo 77,9% Štajercev, 28,2% Kranjcev, 47,3% tistih, ki so prišli iz Primorske. Zaradi velike mobilnosti ni mogoče ugotoviti tudi števila tistih, ki so nehali študirati v Gradcu. Njihov odstotek je bržkone majhen, kajti večina tistih, ki so v Gradcu preživel ves čas študija, je ostala v časovnem limitu.

Drugo vprašanje, ki se postavlja, se nanaša na študij nasploh. To vprašanje ima več vidikov, od katerih prvi obravnava študente same in se glasi: Kdo je študiral v desetletjih ob prelomu stoletja?

Raziskava o poreklu študentov iz omenjenih dežel⁷ je pokazala, da sta s področja večjih, pa tudi majhnih mest, prihajali približno dve tretjini, s podeželja pa le tretjina študentov. To je bil tudi vzrok za to, da so študenti nemškega in italijanskega materinega jezika približno v enakem odstotku prekašali študente slovenskega materinega jezika. Končno je pregled vpisnih formularjev pokazal, da predstavljata poleg nepojasnjenih primerov (skorajda (20%) zbirna poklicna rubrika »javne službe« in otroci s podeželja (kmetje, veleposestniki) skorajda polovico vseh študentov. Vsi ostali se glede na poklic očeta razdelijo na druge poklicne skupine. Večina študentov je začela z deli s študijem takoj po končanem zrelostnem izpitu (v splošni gimnaziji). Do zamud je prihajalo predvsem zaradi drugih, pripravljalnih dejavnosti, kot so vojaška služba, učiteljske, lekarniška praksa itd.

V skladu s razmerami v tem obdobju so izrazito prevladovali moški. Šele od leta 1904/1905 so se pojavile prve ženske z omenjenih območij.⁸ Delež študentk je bil po posameznih deželah naslednji: slovenska Štajerska 85 (6,32%), Kranjska 33 (4,13%), Goriška 7 (1,75%) in Trst 27 (3,44%). Slika njihovega narodnostnega in socialnega izvora pa se jasno razlikuje od slike pri študentih: po eni strani so skorajda vse izvirale iz zgornjih slojev, po drugi strani pa so prihajale večinoma iz nemško govorečih družin. Približno 90% od skupaj 152 študentk je bilo

⁵ Podatki o študentih iz Istre govorijo v prid temu rezultatu. Glej: Harald Heppner: *Studenti iz Istre na Univerzi v Gradcu 1884–1914*. V: *Historijski zbornik/Zagreb* (v tisku).

⁶ Otruba: *Univerisitäten*, tabela 6.

⁷ Glej opombo 1 in 2.

⁸ Primerjaj: Anna Lind: *Das Frauenstudium in Österreich, Deutschland und der Schweiz*. Wien, jur. Diss. 1961, str. 41, 174, in Helmut Engelbrecht: *Geschichte des österreichischen Bildungswesens*, Bd. 4, Wien 1986, str. 278–294.

izrednih slušateljic ali »hospitantk«. Vzrok za to tiči v smotru študija, kjer lahko ločimo dve skupini. Ena skupina je obiskovala filozofske študije večinoma le prehodno, skorajda za zabavo. Šlo je predvsem za hčerke iz bolj premožnih družin. Njihov odstotek je tako visok zato, ker so se očetje v prejšnjem številu po rojstvu teh otrok preselili v Gradec (pretežno iz slovenske Štajerske in iz Ljubljane). Drugo skupino tvorijo dekleta, ki so skušale s študijem (pogosto je šlo za skrajšani program) pridobiti zaključeno izobrazbo ali le-to dopolniti (državno računovodstvo v okviru juridične fakultete za potrebe finančnih služb, medicine, farmacije).

Drugi aspekt študija se nanaša na izbiro študija, vprašanje, ki smo se ga že dotaknili. Obdelava obstoječih podatkov je dala naslednji rezultat:⁹ najmanj zanimanja je bilo za teološko fakulteto, ki je bila takrat nasploh slabo obiskana (39 oseb iz slovenske Štajerske, 17 iz Kranjske, po ena iz Goriške in Trsta, skupaj 58 oz. 1,74%). Najbolj obiskana je bila juridična fakulteta, predvsem zaradi rednega študija prava, deloma pa tudi zaradi dvo-semesterkega kurza državnega računovodstva za srednje uradništvo (457 oseb iz slovenske Štajerske, 808 iz Kranjske, 274 iz Goriške in 497 iz Trsta, skupaj 2036 ali 61,28%). Procentualno največji del študentov prava je prihajal iz Goriške (68,84%), najmanjši pa iz slovenske Štajerske (57,26%). Po zanimanju študentov je bila na drugem mestu medicinska fakulteta (219 iz slovenske Štajerske, 140 iz Kranjske, 41 iz Goriške in 92 iz Trsta, skupaj 492 ali 14,81%). Pri tem izstopa delež slovenske Štajerske in Kranjske, ki je precej višji od deleža Primorske. Filozofska fakulteta je bila tako na tretjem mestu (134 oseb iz slovenske Štajerske, 191 iz Kranjske, 40 iz Goriške in 124 iz Trsta). Če procentualne deleže štirih dežel primerjamo med seboj, se slovenska Štajerska uvršča pred Trst, Kranjsko in Goriško, to pa zato, ker je verjetno le del kranjskih »filozofov« študiral v Gradcu in je bila filozofija pri študentih s Primorske nasploh slabše zastopana kot pravo in farmacija. Pri farmaciji, ki jo je bilo potrebno takrat absolvirati ločeno kot štirisemestrski študij, pa je slika v primerjavi z drugimi študijskimi smermi popolnoma drugačna: medtem ko odpade na slovensko Štajersko in Kranjsko po 21 farmacevtov, jih je prišlo iz Goriške 30, iz Trsta pa kar 50. Končno je tu še 125 študentov, ki so menjavali fakultete (3,76%).

Da bi prikaz študija okoli leta 1900 razširili, je bilo potrebno potegniti ločnico med rednimi in izrednimi slušatelji oz. slušateljicami. Praksa, katere odraz so vpisni formularji, kaže, da je potrebno ločevati med dvema kategorijama »izrednih študentov«: v prvi gre izključno za status izrednega študenta (večinoma ženske), v drugi pa za študente, ki so pred ali po svojem rednem študiju vpisovali še dodatne semestre. To velja zlasti za študente medicine, ki so se pogosto dodatno izobraževali. Od 3322 v raziskavi zajetih oseb je imelo le status izrednega študenta 237 oseb iz slovenske Štajerske, 117 iz Kranjske, 25 iz Goriške in 93 iz Trsta, kar pomeni skupaj kljub vsemu 14,20%.

Kot tretji aspekt naj omenim demografske pojave, ki se zrcalijo v virih in zaključujejo podobo študija. Prvi fenomen je študij bratov in sestra. Vpisni formularji ne izkazujejo sorodstva med študenti. Isti priimki, isti kraj stalnega bivališča, isti podatki o očetu in približno enaka starost in čas študija pa dopuščajo sklepanje, da gre za sestre in brate. Čeprav ta enakost ne pomeni neizpodbitnega dokaza, pa nas vzorec vendarle pripelje do nepričakovanega rezultata. Če seštejemo primere, kjer gre skoraj zagotovo za sorodstvo in tiste, kjer je sorodstvo verjetno, je odstotek nad 20%. To bi pomenilo, da vsak četrti do peti ni študiral sam, temveč so študirali tudi bratje oz. sestre (družine z dvemi do petimi otroci!). Če si ogledamo te primere glede na podatke o poklicu očeta, da bi iz njih zvedeli, v kolikšni meri je bilo pošiljanje več otrok na univerzo povezano s premoženjem oz. socialnim prestižem staršev, vidimo, da je večina teh očetov pripadala tako imenovanim »svobodnim« poklicom, javnim službam ali zemljiškim posestnikom (veleposestniki, pa tudi kmetje). V takšnih primerih je šlo očitno predvsem za ohranjanje doseženega statusa v družbi.

Drugi fenomen se nanaša na mobilnost staršev ali z drugimi besedami na razliko med rojstnim krajem študenta in bivališčem očeta v času študija v Gradcu. Seveda igra pri tem tudi slučaj določeno vlogo, vendar je mogoče na podlagi številnih znakov sklepati o neslučajni razliki pri krajih. Čeprav je večina družin, iz katerih so izhajali študenti, obdržala kraj stal-

⁹ Primerjaj Otruba: Universitäten, tabela 4d, 4f.

nega bivališča, je po naši oceni več kot 5 % staršev menjalo kraj stalnega bivališča. Levji delež odpade na mesto Gradec, kamor so se preselile številne družine. Podatki o poklicu očeta govorijo v prid tej oceni: gre večinoma za upokoјence, učitelje in uradnike z nemškim materinim jezikom.

S tem smo se dotaknili tretjega fenomena – starostne strukture očetov študentov. O starosti očetov vpisni formularji sicer ne poročajo, toda primerjava študentskih podatkov med semestri kljub temu omogoča določeno oceno. Podatki namreč kažejo, da so bili mnogi očetje v času študija otrok bodisi pokojni, bodisi so umrli med študijem ali pa bili upokoјeni. Čeprav podatki v vpisnih formularjih niso vedno popolni, predstavljajo vsi dostopni primeri skupaj okoli tretjino vseh očetov. Kaj pomeni tako visok delež v tem okviru? Po eni strani kaže, da je bil precejšen del staršev že v letih, po drugi strani pa kaže tudi na materialno plat študija. Če tako visok odstotek očetov ni več opravljal poklica, potem je moralo biti premoženje tako veliko, da je omogočalo študij enemu ali več otrokom, ali pa je obstajal kak drug način, ki je to omogočal, kljub odsotnosti premoženja. Poklicna struktura očetov, ki sicer ne omogoča natančne ocene premoženjskih razmer, pa vendarle daje približno sliko, kaže, da so bile poleg bolj skromnega deleža zgornjega sloja zastopani predvsem srednji, pa tudi nižji sloji. Študija torej ni omogočala le premožnost, temveč tudi nižji dohodki, varčevanje in številne javne in privatne štipendije.¹⁰

Na koncu lahko ugotovimo naslednje: tako dolgo, dokler ne bomo ugotovili, koliko oseb je kje študiralo, ne bomo mogli kvantitativno opredeliti vloge univerze v Gradcu, saj frekvenca študentov v določenih letih ne omogoča dovolj jasne slike. V prid pomena graške univerze pa govori dejstvo, da sta dve tretjini do tričetrtine študentov iz slovenske Štajerske, Kranjske, Goriške ali Trsta, ki so prišli v Gradec, začeli tu študirati. Večji del teh študentov je tukaj ostal, manjši pa nadaljeval drugje ali pa nehal študirati. Študiralo je le zelo malo študentk, zlasti v okviru rednega študija, odločale so se zlasti za skrajšane oblike študija ali so študirale nekaj semestrov bolj za zabavo. Vpis na juridično fakulteto je zdaleč presegal vse druge fakultete in kaže na velik interes za javne službe. Obstajajo številni primeri, da je študiralo več otrok iz iste družine, da se je nemajhen delež očetov zaradi poklica ali upokoјitve preselil z juga na sever (predvsem v Gradec) in da je bil prav tako precejšen del očetov v času študija otrok že v letih ali pa sploh ni več živel.

Prevedel Niko Hudelja

Zusammenfassung

DIE STUDENTEN AUS DEN SLOWENISCHEN LÄNDERN AN DER UNIVERSITÄT GRAZ 1884–1914 3. Teil: Phänomene des Studierens

Harald Heppner

Eine der zahllosen Möglichkeiten, die Berührungen zwischen Südost- und Mitteleuropa zu erfassen, bietet die Frage nach dem studentischen Zuzug aus Südosteuropa an eine der österreichischen Hochschulen. Hiemit ist im Rahmen der breit gefaßten Kulturgeschichte gleichermaßen Bildungsgeschichte, Studentengeschichte, Wissenschaftsgeschichte, Universitätsgeschichte usw. angesprochen. Dieses Netz von Themen läßt sich anhand des folgenden Schemas überschaubar machen. Alles, was den Besuch der Hochschule bewirkt, d.h. von den Herkunftsgebieten bzw. vom studierenden Menschen selbst herrührt, ist ein Fragenkreis. Alles, was sich mit dem Studium des Menschen verbindet, ist ein zweiter Fragenkreis. Alles, was das Studium zur Folge hat, ist ein dritter Fragenkreis. Da die Schule somit dreh scheibenartige Funktion übernimmt, werden die aus diesem Betrieb erwachsenden Archivmaterialien eine unschätzbare Quelle, deren Wert über die reine Schulgeschichte weit hinausreicht.

Nachdem in vorhergehenden Teilen von der geographischen und von der nationalen und sozialen Herkunft der aus den slowenischen Ländern kommenden Studenten die Rede war, sollen nun verschiedene Fragen des Studierens zur Sprache kommen. Dabei sollen zwei Gesichtspunkte zum Tragen kommen: Im ersten Fall handelt es sich um die Universität Graz und ihre Rolle für das Studieren, im anderen Fall soll das Studieren zu dieser Zeit überhaupt erörtert werden.

¹⁰ Glej: Helmut Bauer: Die Entwicklung des Stiftungs- und Stipendiumswesens an der Karl-Franzens-Universität Graz 1863–1914. Graz 1989 (Diplomsko delo).

Zusammenfassend läßt sich folgendes feststellen. Solange nicht bekannt ist, wieviele Personen wo studiert haben, läßt sich die Rolle der Universität Graz quantitativ nicht festlegen, da die studentische Frequenz zu bestimmten Jahren allein zu wenig Klarheit verschafft; ein Fingerzeig für die Bedeutung ist immerhin, daß rund zwei Drittel bis drei Viertel der aus der Slowenischen Steiermark, Krain, Görz-Gradisca oder Triest nach Graz Kommenden hier ihr Studium begannen; ein größerer Teil verblieb, ein kleinerer Teil setzte woanders fort oder brach ab. Es gab noch ganz wenige Studentinnen, zumal beim Vollstudium; bevorzugt waren Kurzstudien oder »Unterhaltungs«-Semester. Der Zuzug an die juristische Fakultät überstieg bei weitem alle anderen Fakultäten und deutet auf das große Interesse am Dienst im öffentlichen Bereich hin. Es gab zahlreiche Fälle, bei denen mehrere Kinder einer Familie studierten, daß ein nicht geringer Teil der Väter berufs- oder pensionsbedingt aus den südlicheren Teilen des Einzugsgebiets nordwärts übersiedelt waren (vor allem nach Graz) und daß gleichfalls ein nicht geringer Teil Väter zum Zeitpunkt der Studien der Kinder bereits ein höheres Alter erreicht haben muß oder gar nicht mehr gelebt hat.

Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1, Ljubljana

Slovenski šolski muzej v Ljubljani izdaja svoje glasilo (Zbornik za zgodovino šolstva – šolska kronika), razstavne kataloge, bibliografije in druge publikacije s področja zgodovine šolstva. Od leta 1948 je izšlo 51 razstavnih katalogov in od teh so nekateri še na voljo:

Razstavnih katalogi

- Vincenc Žnidar: Življenje in delo J. H. Pestalozija. 1970
 Tatjana Hojan: Žensko šolstvo in delovanje učiteljic na Slovenskem. 1970
 Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969. 1970
 Slovenska šolska knjiga ob 200-letnici šolskih uradnih tiskov. 1972
 Šolske stavbe Ljubljane. 1974
 Tatjana Hojan: Izobraževanje odrasle mladine. 1975
 Slavica Pavlič: Dijaški in študentski domovi. 1976
 Andrej Vovko: Prekmursko šolstvo skozi stoletja. 1977
 Andrej Vovko: Popotnik-sodobna pedagogik 1880–1950–1980. 1980
 Jože Ciperle: Klasični jeziki in učne ustanove pri Slovencih do 1918. 1981
 Tatjana Hojan: Sodelovanje osnovnošolcev pri mladinskih listih in šolskih glasilih pred letom 1941. 1982
 Od risanja do likovne vzgoje: zgodovina in razvoj likovnega pouka. 1982
 Razstava učbenikov za pouk slovenskega jezika do leta 1918. 1983
 Tatjana Hojan: Prešeren v čitankah do leta 1941. 1984
 Minka Pahor: Ukinitve slovenskih in hrvaških šol na Primorskem. 1984
 Jože Ciperle-Vinko Skalar: Vzgojni zavodi. 1987
 Jože Ciperle-Andrej Vovko: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja I. 1988
 Odprta šola – o.š. Podčetrtek. 1989
 Tatjana Hojan: 100 let učiteljske organizacije. 1989
 Jože Ciperle: Šolska spričevala. 1991
 Branko Šuštar (ured.): Šola za sestre – zdravstveno šolstvo na Slovenskem 1753–1992. 1992

Druge publikacije

- Jože Ciperle – Andrej Vovko: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. 1987
 Tatjana Hojan: Bibliografija Slovenskega učitelja 1872–1877. 1988
 Tatjana Hojan – Marisa Škerk-Kosmina: Učiteljski list, Trst 1920–1926. Bibliografsko kazalo, razprava. 1991
 Slavica Pavlič: Predšolske ustanove na Slovenskem 1834–1945. 1991

Navedene publikacije lahko po sprejemljivih cenah dobite ali naročite v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani (061/213-024).

RAZPRAVE FILOZOFSKE FAKULTETE

1985

Janek Musek: Narava in determinanta zavestnega odločanja

Štefan Kociančič – Dragi Stefanija: Glosarij zbornika bratov Miladinovih

Nataša Golob: Dvanajstero mesecev: Povezave in ikonografija likovnih in literarnih ciklov od pozne antike do renesanse

1986

Jelka Pirkovič: Zgodovina urbanih oblik Kostanjevice na Krki

Tone Pretnar – Božena Ostromecka: Slovensko-poljski slovar – poskusni snopič

Slovenci v evropski reformaciji

Slovenski jezik v znanosti, 1

1987

Janez Höfler: O prvih cerkvah in pražupnijah

Stane Bernik: Črnomelj, urbanistični, arhitekturni in spomeniškovarstveni oris

Lokev skozi čas

Ivan Stopar: Karolinška arhitektura na Slovenskem

Iva Mikl-Curk: Rimska lončena posoda

1988

Etnološka stičišča, 1

Gregor Kocijan: Slovenska kratka pripovedna proza 1892–1918, Bibliografija

Irene Mislej: Janez Benigar

1989

Slovenski jezik v znanosti, 2

Milena Horvat: Ajdovska jama

Boris Paternu: Modeli slovenske literarne kritike. (Od začetkov do 20. stoletja)

1990

Janek Musek: Simboli, kultura, ljudje

Andrej Ule: Filozofija Ludwiga Wittgensteina (Od traktata do filozofskih raziskav)

Krešimir Nemec: Med literarno teorijo in zgodovino (razprave in eseji)

Jože Pogačnik: Starejše slovensko slovstvo

Paola Korošec: Alpski Slovani – Die Alpenlawen

Ivan Stopar: Vojak, potepuh in vedutist Friedrich Bernhard Werner Silesius

1991

Ivan Stopar: Joseph Leopold Wiser pl. Berg, Ljubljanski vedutist, kaligraf in miniatrist

Janez Sagadin: Razprave iz pedagoške metodologije

Zoran Stančič, Vincent Gaffney: Napovedovanje preteklosti – uporaba GIS v arheološki študiji otoka Hvara – GIS approaches to regional analysis: A case study of the Island of Hvar

Etnološka stičišča 3 – Ethnological Contacts 3 – Zbieznosci etnologiczne 3

Dragi Stefanija: Osnovni frekvenčni slovar Nove Makedonije: Osnoven čestoten rečnik na Nova Makedonija

Jože Koruza: Slovstvene študije

1992

Cvetko Butkovič: Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem, 1

Franc Križnar: Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju

Dušan Nečak: Obisk preteklosti

Maks Tušak: Risanje v psihodiagnostiki

Razprave FF izdaja Znanstveni inštitut Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, Aškerčeva 12, tel. 061/150-001, int.201. Knjige lahko kupite z naročilnico ali pri prodajalcu knjig v avli fakultete in v Kulturno-informacijskem centru Križanke, Trg francoske revolucije 7, Ljubljana.